

DEVELOPMENT OF THE COMPETITIVENESS OF POULTRY SUB-SECTOR IN UKRAINE: CURRENT STATE, PROBLEMS AND PROSPECTS

V. Emtsev

National University of Food Technologies

Key words:	ABSTRACT
Livestock Poultry Livestock production Poultry Egg production	The increasing of meat production volume is one of the factors of the food security of the country, since meat is a source of animal protein. However, despite the best efforts of the state and enterprises working in the agricultural sector, trying to recover the state's respect of recovering lost positions of meat and meat products, the level of the needs of population does not meet the requirements. The article deals with the current status, problems and prospects of poultry in Ukraine as the most quickly developing subsector of the livestock and focuses on the ways of increasing production efficiency of poultry, further intensification of its production as a vehicle for formation of the resource base for companies working in the subcomplex.
Article history: Received 24.12.2012 Received in revised form 21.01.2013 Accepted 03.05.2013	
Corresponding author:	
E-mail: npnuht@ukr.net	

РОЗВИТОК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДГАЛУЗИ ПТАХІВНИЦТВА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ.

В.І. Ємцев

Національний університет харчових технологій

Нарощування обсягів виробництва м'яса як джерела білків тваринного походження, є одним з факторів забезпечення продовольчої безпеки країни. Проте, не зважаючи на всі зусилля держави та агропідприємств, щодо відновлення втрачених позицій з виробництва м'яса та м'ясопродуктів, рівень забезпечення ними потреб населення не відповідає вимогам сьогодення. В статті розглянуті сучасний стан, проблеми, перспективи птахівництва в Україні як найбільш швидкозростаючої підгалузі тваринництва та напрями збільшення обсягів та ефективності виробництва м'яса птиці, подальшої інтенсифікації його виробництва, як одного з джерел формування ресурсної бази для підприємств підкомплексу.

Ключові слова: тваринництво, птахівництво, поголів'я, продуктивність, м'ясо птиці, виробництво яєць.

Одним із напрямів подолання світової продовольчої проблеми є нарощування виробництва м'яса як джерела білків тваринного походження. Вагому роль в цьому можуть зіграти країни, що здатні збільшити обсяги виробництва м'яса і, через систему світової торгівлі, продавати його в країни, які його потребують.

Україна відноситься до країн, які можуть і повинні стати потужним експортером продовольства, в тому числі і м'яса. Проте системна економічна криза 1990-х років

призвела до трансформації економічної системи, яка відбулася без урахування особливостей країни, шляхом руйнування великих, з індустріальною технологією, формувань м'ясопродуктового підкомплексу АПК України. Тваринництво перетворилося на збиткову галузь та ним стало невідповідно займатися. Дестабілізуючі процеси в галузі набули обвального характеру, внаслідок чого в усіх без винятку типах господарств, що займалися тваринництвом, погіршилися результати фінансово-господарської діяльності. Значною мірою ситуацію погіршив відхід держави від регулювання сировинного і продовольчого ринків, що негативно позначилося на конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників продовольчої продукції.

Саме тому дослідження процесів розвитку та ефективного функціонування підприємств м'ясопродуктового підкомплексу АПК України, є дуже актуальним. Також є актуальним дослідження напрямів збільшення обсягів та ефективності виробництва м'яса птиці, подальшої інтенсифікації його виробництва, як одного з джерел формування ресурсної бази для підприємств підкомплексу та підвищення конкурентоспроможності підприємств та продукції підгалузі птахівництва.

Птахівництво є найбільш скоростиглою підгалуззю тваринництва. Воно здатне дуже швидко відповідати збільшенням обсягів виробництва продукції при інвестуванні в нього додаткових фінансових ресурсів, направлених на удосконалення техніко-технологічних, біологічних і організаційно-економічних факторів виробництва. Це призводить до інтенсифікації виробництва і, в кінцевому результаті, до кращого забезпечення потреб м'ясопереробних підприємств у сировині та населення у м'ясі та м'ясопродуктах.

Питаннями інтенсифікації виробництва м'яса птиці на інноваційній основі, з використанням досягнень науки, техніки і передових світових практик з розвитку птахівництва, формування та функціонування ринків його продукції в світі та в Україні, присвячено наукові праці В.Г. Андрійчука, І. Івко, О. Катеринича, І.Г. Кириленка, О.Ф. Кирилюка, Б.А. Мельника, С.В. Сендецької, О. Терещенко, Ф.О. Ярошенко І.Ф. Ясіновської та інших [1 – 7].

Проте, не зважаючи на всі зусилля держави та агропідприємств, щодо відновлення втрачених позицій з виробництва м'яса та м'ясопродуктів, рівень забезпечення ними потреб населення не відповідає вимогам сьогодення. Поза увагою залишаються дослідження світових тенденцій виробництва м'яса, в тому числі м'яса птиці. Тому пошук шляхів розв'язання проблем розвитку птахівництва, підвищення ефективності виробництва м'яса птиці є, в сучасних економічних умовах, надзвичайно актуальним і потребує подальших досліджень.

Мета статті — розглянути сучасний стан птахівництва в Україні, виявити проблеми і перспективи його розвитку та напрями підвищення ефективності виробництва м'яса птиці.

Проведений аналіз основних тенденцій і динаміки зміни структури та обсягів світового виробництва м'яса свідчить про те, що світове виробництво м'яса має значну позитивну динаміку розвитку. Так за останні 30 років світовий обсяг виробництва усіх видів м'яса збільшився на 168,62 млн. т, або на 123,3 % (табл. 1). Так у 1980 році було вироблено 136,74 млн. т м'яса, 1990 – 1995 рр. в середньому за рік у світі вироблялося 190,3 млн. т м'яса, у 1996 – 2000 рр. — 219 млн. т м'яса, в 2001 – 2005 рр. — 253 млн. т, у 2006 – 2010 рр. — 283 млн. т. Таким чином, за останніх 20 років світове виробництво м'яса збільшувалося на 11,3 – 11,8 % кожних п'ять років.

За період, що розглядається, відбулися помітні зрушення у структурі світового виробництва окремих видів м'яса. Якщо у 1990 році питома вага яловичини становила 29,4 %, свинини — 38,84 %, м'яса птиці — 22,89 %, то у 2010 році — відповідно 21,28 %, 37,2 % та 33,56 %. Такий перерозподіл зумовило те, що за останніх 20 років виробництво яловичини зросло лише на 16,9 %, тоді як свинини — у 1,58 рази, а м'яса птиці — у 2,4 рази (табл. 1) [9].

Темпи зростання світового виробництва м'яса значно, у 2,14 рази випереджали темпи росту населення в світі, яке за цей час збільшилося у 1,59 рази. Це зумовило поліпшення показника світового виробництва м'яса в розрахунку на одну особу з 31,8 кг/люд в рік до 41,8 кг, або на 31,95 %. [9]

Таблиця 1. Динаміка об'ємів виробництва м'яса птиці та його частки у світовому виробництві м'яса [9]

	Світове виробництво м'яса, млн. т	Світове виробництво м'яса птиці, млн. т	Світове виробництво м'яса бройлерів, млн. т	Світове виробництво м'яса качок, млн.т	Світове виробництво м'яса індиків, млн.т	Питома вага м'яса птиці у загальному обсягу світового виробництва м'яса, %
1980	136,74	25,951	22,9	0,8	2,0	18,9
1990	180,08	41,17	35,3	1,2	3,7	22,89
1995	205,7	54,647	44,6	1,9	4,3	26,54
2000	234,2	68,597	58,3	2,8	5,1	29,32
2005	261,29	80,847	69,3	3,3	25,2	31,92
2010	292,8	98,09	80,3	3,8	5,3	33,56
2010 до 1980, %	213,5	377	364	475	265	177,57

В Україні, за цей період, виробництво м'яса в розрахунку на одну особу, навпаки, зменшилось — з 84 кг/ люд рік у 1990 р до 47 кг/ люд рік — у 2011 р. [8].

Найінтенсивніше, серед усіх видів світового виробництва м'яса, зростає саме виробництво м'яса птиці, яке за останніх п'ять років збільшилося на 15,9 % при середньорічному темпі приросту 2,2 млн. т на рік. Поголів'я птиці в світі з 2005 р зросло на 28,7 % і на кінець 2010 року становило 19,8 млрд. гол. Континентальний розподіл поголів'я птиці має наступний вигляд: основна кількість світового поголів'я зосереджена в Азії — близько 43 %, на Європу припадає приблизно 17 %, на Північну та Південну Америку майже 25 % (найбільше поголів'я у США, де зосереджено 11 % світового поголів'я), на Африку — 9 %, на Океанію — 6 %. [9]

Світове виробництво м'яса птиці у 2010 р становило 80,3 млн. т, або 33,56 % від загального світового виробництва м'яса. Країни-лідери у виробництві м'яса птиці США, Китай, Бразилія, Росія, Мексика, на долю яких припадає більше 50 % світового виробництва. Споживання м'яса птиці на одну особу в розвинутих країнах світу у середньому становить: ОАЕ — 59,1 кг, США — 43,4 кг, Канаді — 29,7 кг, Росії — 25,2 кг, Великобританії — 29,1 кг, Іспанії — 27,6 кг в рік.

Доля України у світовому поголів'ї птиці складає 0,1 % (у 1990 р — 3,8 %), у світовому виробництві м'яса птиці — 0,9 % (у 1990 — 1,7 %). Споживання м'яса птиці у розрахунку на душу населення складає 19,39 кг/ люд рік (у 1990 — 13,64 кг/ люд рік). [8].

Поряд із виробництвом курячого м'яса також динамічно розвивається світове виробництво яєць, яке має темпи зростання біля 2 % на рік. За даними FAO, за 2000-2009 роки виробництво яєць у світі збільшилося на 22 % й досягло 67,4 млн. т, з яких 62,6 млн. т припадає на курячі яйця. На сьогоднішній день у світі виробляється понад 1160 млрд. яєць (в тому числі, близько 6 % — інкубаційні). Лідером по виробництву яєць протягом вже кількох років залишається Китай, частка якого у загальносвітовому виробництві яєць становить більше 41 %. На долю ЄС припадає 8,6 % світового виробництва, США — 7,9 %. Світове яєчне виробництво набуло значних зрушень і переходить від виробництва яєць у шкаралупі до виробництва і вжитку яйцепродуктів. Так, країни ЄС переробляють 20 – 25 % вироблених яєць, США — 30 – 35, Японія — 35 – 40 %. [9]

Доля України у світовому виробництві яєць складає 1,4 % (у 1990 р — 2,3 %). Галузь переробки яєць в країні та розвинена доволі слабо, а її ринок лише формується. В умовах практично повного задоволення внутрішньої потреби споживачів в яйцях у шкаралупі, виробництво яєчної продукції є актуальним і перспективним напрямом споживання яєць. Для розвитку цього перспективного напрямку слід використовувати досвід зарубіжних країн, зокрема створювати відповідні технологічні центри, які б допомогли опанувати технологію переробки яєць у яєчну продукцію. Наприклад, у Фінляндії діє відповідна національна високотехнологічна

програма. результатом якої стала розробка технологій виробництва функціональних яйце-продуктів, таких як модифіковані яйця, білковий овомуцин, фосфоліпиди жовтка тощо, які здатні поліпшити стан здоров'я населення країни. [3]

Паралельно із збільшенням виробництва м'яса птиці та яєць зростає й обсяг світової торгівлі ними: на торгівлю курятиною припадає 44 % світової торгівлі м'ясом. Найбільше експортують м'яса птиці, в тому числі бройлерів, Бразилія, США та Таїланд які займають понад 75 % світового ринку експорту м'яса птиці. Найбільшими експортерами яєць у світі є США, Китай і країни ЄС. Найбільшими імпортерами м'яса птиці є Гонконг, Мексика, Росія, Ангола і Куба.

Останніми роками підгалузь птахівництва в Україні розвивається доволі швидкими темпами і відіграє значну роль щодо забезпечення переробної промисловості сировиною, а населення країни — поживними продуктами харчування (табл.2). Від інших підгалузей тваринництва, високотехнологічний птахівницький агробізнес, на сьогоднішній день відрізняється найбільш низькими питомими витратами на одиницю продукції, високими темпами відтворення, скоростиглістю, низькими витратами кормів при вирощуванні птиці. Це відбувається завдяки високому рівню механізації та автоматизації виробничих процесів, які надають можливість вирощувати м'ясних курчат при невеликих витратах в розрахунку на одиницю продукції. Так, за конверсією корму м'ясне птахівництво випереджає всі інші тваринницькі галузі, оскільки на виробництво 1 кг м'яса бройлерів витрачається 1,8 – 2,6 кг кормів, що в 2 і 2,5 рази менше, ніж у свинарстві та м'ясному скотарстві.

Таблиця 2. Динаміка чисельності поголів'я птиці в Україні за видами та виробництва м'яса птиці та яєць[8]

Чисельність поголів'я пти- ці, млн. голів	1990	1995	2000	2005	2009	2010	2011	2011 до 1990, %
	Господарства усіх категорій							
	246,1	149,8	123,7	152,8	169,3	191,15	200,8	
кури	212,34	128,95	103,77	142,57	172,61	183,61	181,12	85,4
гуси	115,54	9,096	9,061	8,099	5,939	6,269	6,304	5,2
качки	17,224	8,621	8,071	8,09	9,784	10,77	10,67	58,8
індики	3,10	2,23	2,27	1,88	1,81	1,88	1,74	56,13
у тому числі сільськогосподарські підприємства								
Птиця вся, в т.ч.	132,966	54,074	25,352	66,625	100,354	110,561	105,725	78,55
кури	120,813	51,554	24,191	64,561	97,915	108,055	103,736	85,83
гуси	1,937	0,963	0,699	0,851	0,473	0,485	0,412	21,1
качки	17,224	8,625	8,071	8,909	9,784	10,777	10,678	58,88
індики	8400,0	1158,9	399,1	803,1	583,9	516,5	319,3	3,8
Виробництво м'яса птиці, тис. т	708	235	193	497	689	894	995	140,54
Виробництво м'яса птиці на одну особу, кг/ люда в рік	13,64	4,58	3,94	10,5	14,78	19,39	21,39	161,5
Середня річна несучість ку- рей-несучок, шт.	214	171	213	274	275	280	286	133,64
Яйця, млн.шт.	16287	9404	8809	13046	14063	15908	18690	114,75
Яєць на одну особу, шт/люда в рік	314	183	179	277	302	345	409	130,25

Проте, не зважаючи на всі переваги, в Україні підгалузь птахівництва на промисловій основі почала розвиватися лише у 70-80-х роках минулого століття, шляхом будівництва птахофабрик з виробництва м'яса птиці (бройлерів). У 1970 році його обсяги виробництва м'яса птиці становили 311,8 тис. т (у забійній масі), у 1990-му цей показник збільшився до 708,9 тис. т., у 2011 р — 995 тис. т. та у 2012 р — 1078 тис. т [10,11]

На початку 90-х років через цінову неврегульованість підприємства галузі птахівництва, як і всі інші агропідприємства, опинилися у важкому становищі, оскільки економічні результати цього виду діяльності значною мірою залежать від наявності та вартості основних фондів і матеріальних ресурсів. Високі витрати виробництва визначили низьку конкурентоспроможність продукції птахофабрик, призвели до значного зниження рентабельності виробництва та нестачі обігових коштів. Як наслідок — більшість підприємств припинили свою виробничу діяльність, а обсяги виробництва м'яса птиці скоротилися у порівнянні з 1990 р на 72,7 % і у 2000 році склали 193,2 тис. т. Особливо значний спад виробництва відбувся у сільськогосподарських підприємствах. Якщо у 1990 році обсяги виробництва в них становили 356,8 тис. т (в забійній масі), то у 2000-му було вироблено лише 35,8 тис. т., майже у 10 разів менше [10]. Внутрішні потреби в м'ясі задовольнялись за рахунок імпорту. Так, наприклад, у 2001 році виробництво м'яса птиці в Україні склало 120 тис. т, а імпорт м'яса птиці — 69 тис. т. або 57,5 % від обсягів внутрішнього виробництва, з якого 90 % доводилося продукцію з США. Лише після обмеження імпорту із США, так званих «ніжок Буша» у 2002 році українські виробники м'яса птиці отримали потужний імпульс для розвитку, а птахівництво, за рахунок швидкої оборотності грошей, короткого виробничого циклу і низької собівартості, стало основним напрямом м'ясоного виробництва в Україні. При цьому виробники були вимушені, в основному, розпочинати побудову виробництва з нуля.

Із створенням, у процесі відновлення і реформування птахівництва, нових господарських структур ринкового типу та завдяки державній підтримці почалося поступове відтворення галузі, збільшилися обсяги виробництва. Нині м'ясо птахівництва — єдина підгалузь тваринництва, яка перевищила показники 1990 року. Загальний обсяг виробництва м'яса птиці (в забійній масі) у 2011 році становив 995 тис. т. проти 708 тис. т у 1990 р. (табл. 2).

У динаміці виробництві яєць також існують певні етапи. Перший етап припадає на 1970-1990 роки минулого століття. За цей період в Україні виробництво яєць в усіх категоріях господарств збільшилося з 9201 млн. шт. до 16286,7 млн. шт. в рік.

Другий етап (1990 – 1997рр.) був зумовлений початком ринкових перетворень у вітчизняній економіці й характеризується спадом виробництва, обсяги якого у 1997 році становили 8241,9 млн. шт. в рік, або 50,06 % від 1990 року.

Третій етап (1998 — по сьогоднішній день) характеризується значним зростанням виробництва, яке за цей період зросло у 2,31 рази і у 2012 році склало 19116,7 млн. шт. що складає 117,38 % від 1990 р.

Основними виробниками м'яса птиці в Україні є ЗАО «Миронівська птахофабрика», комплекс «Агромарс», ТОВ «Дружба народів Нова», Ориль-Лідер, птахокомплекс «Дніпровський», ЗАО «Миронівський хлібопродукт», Владимир-Волинська птахофабрика тощо. [11]

На сьогоднішній день основною задачею птахівництва країни є вихід на світовий ринок. Для цього треба збільшити конкурентоспроможність підприємств підгалузі, яка, при інших рівних умовах, буде найближчим часом визначатиметься якістю продукції. Так у грудні 2012 р., Україна отримала право поставляти в ЄС яйця, яєчні продукти, птицю і м'ясо птиці. Оскільки Україна не є членом ЄС, то для української продукції митні ставки на м'ясо птиці будуть високими. Згідно з прогнозами, розмір «дозволеного» експорту курятини залишає бажати кращого — всього 20-30 тис. т в рік з 2013 року. Це при тому, що Україна щорічно виробляє більше 1 млн. тонн м'яса птиці. [11]

Щоб впевнено вийти на ринок західноєвропейських країн із продукцією тваринництва, Україні варто, на думку експертів, зробити три основні кроки [12]. Перший — організувати лабораторний контроль за використанням ветеринарних препаратів при

виробництві продукції тваринництва та відкоригувати законодавство щодо залишків ветеринарних препаратів у продукції тваринництва відповідно до законодавства ЄС і неухильно його виконувати.

Другий крок полягає у налагодженні механізму підготовки до отримання відповідних дозволів на експорт продукції за кордон, оскільки кожне окреме підприємство, яке має намір експортувати продукцію в країни ЄС, повинно одержати дозвіл від відповідних європейських служб. Вимоги до отримання такого дозволу є доволі вагомі.

Третім і, напевно, одним із головних кроків для виходу на європейський ринок, є політика підприємства щодо контролю над захворюванням тварин та дотримання стандартів якості при виробництві харчових продуктів. Сюди також відноситься контроль за умовами утримання тварин і якістю виробництва харчових продуктів.

Не дивлячись на те, що у птахівництві, на сьогоднішній день, ситуація набагато краща, ніж в інших підгалузях тваринництва, це не привід для спокою та не звільняє підприємства від роботи з подальшого удосконалення виробництва. Для забезпечення подальшого стійкого та ефективного розвитку підгалузі слід запровадити дійовий економічний механізм, що ґрунтується на поєднанні державного регулювання й саморегулювання та здійснювати збалансовану цінову, кредитну та податкову політику.

Висновки

Проаналізувавши стан та тенденції розвитку виробництва продукції птахівництва можна стверджувати, що на нинішній час підгалузь птахівництва є однією з найперспективніших серед інших підгалузей тваринництва, яка може зміцнити продовольчу безпеку країни.

В Україні птахівництво відіграє одну із головних ролей щодо забезпечення підприємств м'ясопродуктового підкомплексу АПК України сировиною, а населення країни — поживними продуктами харчування. Завдяки цьому Україна, останніми роками, зменшила залежність від імпортних поставок продукції птахівництва (хоча імпорту м'яса птиці залишається значним). Щоб збільшити свій експортний потенціал, вітчизняним товаровиробникам потрібно забезпечити високу якість та безпеку продукції, розширити її асортимент за рахунок виробництва продуктів переробки яєць і підвищити його ефективність.

Література

1. Амбросов В.Я. Організаційна стратегія сільськогосподарських підприємств: монографія / В.Я. Амбросов. — Х.: ХНТУСГ, 2009. — 326 с
2. Білорус О.Г. Глобальні трансформації торгівлі / О.Г. Білорус, В.І. Власов. — К.: ННЦ ІАЕ, 2008. — 228 с.
3. Бондаренко В. Яйцепродукти — нова перспектива / В. Бондаренко // Агросектор. — 2008. — № 2 (27). С. 9-11.
4. В.І. Бойко, Л.В. Мамчур. Ринок м'яса: світові тенденції регіонального розвитку виробництва. Економіка АПК. — 2012. — №6. — С.63-71.
5. Мельник Б.А. Прогресивні організаційні системи розподілу збуту продукції птахівництва / Б.А. Мельник // Економіка АПК. — 2010. — № 11. -С. 67-70.
6. Кирилюк О.Ф. Сучасні світові тенденції розвитку птахівництва в системі продовольчого забезпечення [Електронний ресурс] / О.Ф. Квирілюк // Вісник НАУ «Економіка та управління АПК». — 2010, — № 2 (71).с. 45-48.
7. Ярошенко Ф.О. Птахівництво України: стан, проблеми і перспективи розвитку / Ярошенко Ф.О. — К.: Аграрна наука, 2004. — 504 с..А. Микитенко // Економіка АПК, — 2009. — № 2. — С. 29-35.
8. Статистичний щорічник України. 2011 год.- // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Статистична база ФАО// [Електронний ресурс].— Режим доступу: Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.
10. Статистичний довідник: тваринництво України. 2012рік. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

11. Статистичний бюлетень «Стан тваринництва в Україні». 2012 рік. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

12. Логоша Р.В. Аналіз сучасного стану експорту м'ясної продукції /Р.В. Логоша// Економіка АПК. — 2010. — № 10. — С. 120-123.

РАЗВИТИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПОДОТРАСЛИ ПТИЦЕВОДСТВА В УКРАИНЕ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ

В.И. Емцев

Национальный университет пищевых технологий

Наращивание объемов производства мяса как источника белков животного происхождения, есть одним из факторов обеспечения продовольственной безопасности страны. Тем не менее, не смотря на усилия государства и агропредприятий, направленные на восстановление утраченных позиций по производству мяса и мясопродуктов, уровень обеспечения мяса и мясопродуктами нужд населения не отвечает требованиям настоящего времени. В статье рассмотрены современное состояние, проблемы, перспективы птицеводства в Украине как отрасли животноводства с наиболее коротким технологическим циклом и направления по увеличению объемов и эффективности производства мяса птицы, дальнейшей интенсификации его производства, как одного из источников формирования ресурсной базы для предприятий подкомплекса.

Ключевые слова: *животноводство, птицеводство, поголовье, производительность, мясо птицы, производство яиц*